

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/3 2018 s. 1679-1695, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ŞAİR, HATTAT, MÜZEHHİB BİR SULTAN: “PADİŞAH HATUN”

Serhan ALKAN İSPİRLİ*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2018

Kabul Tarihi: Ağustos, 2018

Öz

Padişah Hatun Kutluk Devletinin hükümdar hanımlarındandır. Padişah Hatun şiirlerinde; Hasan Şah, Lale Hatun, bir tarih vesikasına göre de İffetî mahlaslarını kullanır. H.654(M.1256) yılında dünyaya gelir. Kutluk Devleti hükümdarlarından Kutbüddin Muhammed’in kızıdır. Annesi Terken Hatun, Kutluğhanlılar devletinin dördüncü hükümdarıdır. İlhanlı Hükümdarı Abaka Han ve onun ölümü ile de Argun Şah tarafından Abaka'nın Anadolu'da bulunan oğlu Geyhathu ile evlendirilmiştir.

Türk edebiyatında adı bilinen ilk kadın şairimiz Zeynep Hatundur. Ancak Padişah Hatun'un varlığı ve şiirleri artık bu bilgiyi geçersiz kılacaktır.

Bugün elimizde Padişah Hatun'a ait olan 9 manzume vardır. Bu çalışmada Padişah Hatun'un hayat hikayesi anlatılmış, elimizde bulunan manzumeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Padişah Hatun, Kirman, Karahıtay, Hasan Şah, Lale Hatun.

A POET, HATTAT, MUZEHHIB SULTAN: “PADISAH KHATUN”

Padisah Hatun is one of the sovereign women of Kutluk state. Padisah khatun uses Hasan Sah, Lale Hatun and İffetî mahlas according to a historical document. She was born in Hijri.654(AC.1256). She was a daughter of Kutbüddin Muhammed one of the Kutluk rulers. Her mother Terken Khatun was the forth ruler of Kutlugkhans. She got married Ilhanli ruler Abaka Khan first and after his death she was made get married to Abaka's son Geyhathu who was in Anatolia by Argun Sah.

In Turkish Literature, the first woman poet whose name is known is Zeynep Khatun. However, the existence of Padisah Khatun and her poems will invalidate this information any more.

Today, we have 9 manzume belong to Padisah Khatun. In this study, the life story of Padisah Khatun was presented and information was given about her manzumes we have today.

Keywords: Padişah Khatun, Kirman, Karahıtay, Hasan Şah, Lale Khatun, Divan, poem, literature, woman, divan poem.

* Prof. Dr.; Atatürk Üniversitesi, KKEF, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ABD, serhanispirli@mynet.com.

Şair, Hattat, Müzehhib Bir Sultan: “Padişah Hatun”

“Kirman Hara Hitayları yahut Kutluğ-Hanlar 1222- 25.8.1358= 136 yıl müddetçe Kirman meliki oldular. Az müddet Harzem-şahlarlar’a sonra Moğollar’a, 1256-1345 arasında İlhanlılar’a, 1345- 58 arasında Celâyirli’lere tâbi oldular ve İncûlar’dan bir yıl sonra bunlar da Muzafferîler tarafından ortadan kaldırıldılar. Kara-hitay Moğolu iken Türkleşen ve 1222’de sünnî hanefî olarak ihtidâ eden hânedânın atası Kulduz’dur.

... Her hükümdarın adının sonuna “Kutluğ-Han” geldiği için hânedâna bu ad verilmiştir.”¹

Padişah Hatun Kutluk devletinin hükümdarlarından. Kutbüddin Muhammed’in kızıdır. Kaynaklar Padişah Hatun’un M. 1256 (H.654) yılında babasının sınır savaşlarında bulunduğu bir sırada dünyaya geldiğinden, “akıllı, ağır başlı, güzel yüzlü” olduğundan, Moğol hanları tarafından alınıp götürülmemesi için “Hasan Şah” adı ile erkek kardeşlerinin arasında büyütüldüğünden, bu korku ve neticesinde güvenlik sebebiyle yüksek tabakadan bile uzak tutulduğundan, onun kız olduğunu çok az kişinin bildiğinden, bu bilginin Padişah Hatun’un selameti için sır gibi saklandığından söz açarlar. Buna rağmen güzelliğinin methinin dilden dile dolaşması engellenemez. Güzelliğinin methi Moğol Hanlarından Hülagü’nün oğlu İlhan Abaka’ya kadar ulaşır. Abaka Han, Emir Karahay’ı Padişah Hatun’u istemek üzere Kirman’a gönderir.

Bu evliliğe Padişah Hatun’un üvey ağabeyi Haccac Sultan karşı çıksa da, annesi Terken Hatun İlhan Abaka’nın bu teklifini uygun bulur. Kirman sultanı Padişah Hatun, Abaka Han ile evlendirilir. Padişah Hatun, Abaka Han’ın annesi Yisunçin Hatun’un ölümüne kadar (H. 670 / M. 1272 cemaziyelahirında) yanında kalır. Kaynaklar bu durumu: “Yisunçin Hatun’un H. 670 (M. 1272) cemaziyelahirında ölümüne kadar ordusunu süsledi”² şeklinde ifade ederler.

Yisunçin Hatun’un ölümü ile onun ordusunun başına geçer.

Kutluğhanlılar 1222-1328 yılları arasında Kirman’da hüküm süren bir hanedandır.

Hanedanın kurucusu Barak Han’dır. Karahıtay hükümdarı Gürhan’ın hacibi olan Barak, Karahıtaylar’ın ortadan kaldırılması ile önceleri elçi olarak gönderildiği Harizmşah Alâeddin Muhammed’in hizmetine girer. Onun ölümü ile oğlu Gıyâseddin Pîrşâh Irak-ı Acem’e yerleşir. Barak artık Gıyâseddin Pîrşâh’ın gözde emirlerindedir. 1221’de Gıyâseddin Pîrşâh tarafından İsfahan valiliğine tayin edilir. Barak’ın Kirman’a hâkim oluşu ve Kutluğhanlılar adı ile bilinen hanedanı kuruşu ise 1222’de gerçekleşir.

¹ Öztuna, Y. (1989). İslam Devletleri 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 568

² Üçok, B. (1993). İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve KadınHükümdarlar, Kültür Bakanlığı Ankara, s. 116

Barak önceleri Celâleddin Harizmşah'a bağlanır. Hatta kızını onunla evlendirir. Celâleddin'in Cengiz Han karşısında tutunamayışı, Barak'ın Moğollara tâbi oluşuna sebep olur. Artık yeni bir siyasi akrabalık ilişkisi kurulacaktır. Barak kızı Sevinç Terken'i Cengiz Han'ın oğlu Çağatay'a verir. Gıyâseddin Pîrşâh ile ağabeyi Celâleddin Hârizmşah'ın anlaşmazlığa düşmeleri ile Barak, Gıyâseddin Pîrşâh'ı Kirman'a davet eder. Pîrşâh'ın annesi ile de evlenir.

Barak'ın Gıyâseddin Pîrşâh ile annesinin kendisini zehirlemeyi planladıklarını öğrenmesi, Gıyâseddin Pîrşâh ve annesinin hayatına mal olacaktır. (1228)

Barak, Abbasî halifesine elçi gönderir, Müslüman olduğunu belirtir. Halife ona Kutluğ Sultan unvanını verecektir, Barak bundan sonra Kutluğ Sultan, kurduğu hanedan ise Kutluğhanlılar olarak anılacaktır. Moğollar 1235'te Sistan'ı zaptederleler, Barak onlara yardım eder. Aynı yıl da ölür.

Hâkimiyeti Barak'ın yeğeni ve damadı Kutbüddin Muhammed (Barak'ın kızı Han Türkan'ın eşi) devralır. Ancak Kutbüddin Muhammed, Moğolların Barak'ın oğlu Rükneddin Mübarek Hoca'yı desteklemeleri ve tahta çıkarmaları ile zor günler yaşar. Büyük Moğol Hanı Ögedey'in yanına sığınır. Ondan Kirman ve Nermeşîr taraflarını alır. Kirman'a tamamen hâkim oluşu ise Mengü Han zamanında mümkün olur. "Kutbeddîn, Kirman tahtına geçtikten 4 ay sonra Terken Hatun ile evlenir. Kutbeddîn'in bu evlilikten Padişah Hatun ve Bibi Terken adlarında iki kızı başka bir karısından ise Haccâc ile Siyurgatmış adında iki oğlu vardır".³ H. 655 (M. 1257) te Kutbüddin'in ölümü ile yerine oğlu Haccâc'ın yaşının küçük olması sebebiyle hanımı İsmetü'd-dünyâ ve'd-dîn Kutluğ Terken Hatun getirilir. (M. 1257- 1282)

"Yeni kurulmuş, teşkilatı henüz sarsıntılarla bozulmamış bir Müslüman-Türk devletinde, bir kadının nasıl olup da hükümdarlığa kadar yükseldiğini anlayabilmek için, bu devletin kuruluş tarihine kısaca bakmamız gerekir".⁴

"Türk tarihinde bu olay son derece önemli bir yere sahiptir. Bildiğimiz gibi Türk devletlerinde kadına önem verilir. Kadınlar gerektiğinde devlet üzerinde etkili olabilir ve hakanlar hatunlarıyla savaflara katılabilir. Bahsettiğimiz bu kadınlar içerisinde terken unvanlı hanım sultanlar en önemli ve en tehlikeli olanlardır. Terken hatunların bir bölümü saltanatı ele geçirmeyi emel edinmiştir. Hatta bu uğurda çetin mücadeleler vermişler ve türlü ittifaklar içerisinde bulunmuşlardır. Ancak Kutluk Terken Hatun, saltanatı ele geçirmek için özel bir çaba harcamamış ve devlet meclisinin aldığı bir kararla saltanata hâkim olmuştur."⁵

"Son derece özel bir eğitime tabi tutulan ve siyasi evliliklere yönlendirilen bu unvan sahibi Türk prensesleri, gelin geldikleri devletleri her yönden ele geçirmeyi özellikle siyasi sahada etkili olmayı hedeflemişlerdir. Bu unvan sahibi prensesler, bu yüzden devletleri için son derece değerli olmuş, adeta küçük yaşlardan itibaren bir ordu

³ Gençtürk, C. (2016). Kutluğhanlılar'da Kadın Bir Nâibe: Kutluğ Terken Hatun, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, Ek Sayı, Aralık, s. 99-107

⁴ Üçok, B.(1993). İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Kültür Bakanlığı Ankara, s. 101

⁵ Solmaz, S., Sertkaya, P. (2011)Kutluğhanlı Hanedanlığı'nda Terkenlik, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 6, s. 307

komutanı veya devleti yönetme kabiliyetine sahip bir şehzade gibi itinayla yetiştirilmişlerdir”⁶

“Türk tarihinin her safhasında önemli bir yer işgal eden hanım sultanlar, kendi aralarında da mevki sahibi olmuşlardır. Onlar bu mevkilerini sonradan elde ettikleri unvanlar sayesinde kazanmışlardır. Hükümdar hanımlarından başka hanedana mensup prensesler Katun (Hatun), Melike, Altun Tarım, Kunçuy, Katun Kunçuy ve Terken gibi önemli unvanlar ile şereflendirilmişlerdir. Bu unvan sahibi hanımların hepsi aynı ilgi ve alakayı görememiştir. Terken unvanı sahibi hanımlar diğer kadınlar içerisinde en kıdemlisi olup hükümdar hukukuna haiz hatun manasını anlamak gerekmektedir. İlk defa Uygurlar zamanında kullanılmış olan bu unvan en fazla Karahanlılar, Büyük Selçuklular, Harezmsahlar ve Kutluhanlılar zamanında karşımıza çıkmaktadır.”⁷

Saltanat resmî olarak Haccâc’ın, fiilî olaraksa Kutluğ Hatun’un elindedir. Zaman içerisinde Haccâc ile Kutluğ Hatun’un aralarının açılması söz konusu olunca Terken Hatun’un kızı Padişah Hatun’un eşi İlhan Abaka Han devreye girer, Haccâc’a devlet işlerinden çekilmesini emreder. Haccâc büyük Moğol hanlarından yardım talebinde bulunur. Abaka Han’ın Haccâc’ın yakalanması için emir vermesi üzerine Haccâc Delhi’ye kaçır. Bu sefer Celâleddin Halacî’den yardım alarak tahtını elde edebilmek üzere Kirman’a doğru yola çıkarsa da yolda ölür.

Kutluğ Hatun, Haccâc’ın tehdidinden bu şekilde kurtulmuş olsa da diğer üvey oğlu Soyurgatmış’ın saltanat işlerine karışması, Abaka Han’ın eşi ve Kutluğ Hatun’un kızı Padişah Hatun’un müdahalesi ile neticelenir. Padişah Hatun Soyurgatmış’ın bütün hassa arazisini elinden alan bir yarlık çıkarırken, Abaka Han Kirman işlerine müdahil olmaması şartıyla mevcut arazisini iade eder.

Abaka Han’ın ölümü ile yerine Abaka’nın kardeşi Ahmed Teküder’in geçmesi durumun Kutluğ Hatun’un aleyhine dönmesine sebep olur. Kutluğ Hatun azledilir. Tahtını yeniden alabilmek arzusu ile Ahmed Teküder’le görüşen Kutluğ Hatun olumlu bir sonuç alamaz. Ölümü de bu üzüntü sebebiyle olur. Tebriz’de ölen Kutluğ Hatun’un (H.681/ M. 1282) cenazesi Kirman’a getirilir.

Kutbüddin Muhammed’in eşi Kutluk Terken Hatun zamanında Kutluğhanlılar devleti en müreffeh dönemini yaşamıştır. Terken Hatun H. 655 (M.1257) de idareyi eline almış, yirmi beş yıl (H. 681/ M.1282) saltanat sürmüştür.

Kısa bir süre sonra Ahmed Teküder’in yerine Abaka Han’ın büyük oğlu Argun Şah geçer. (M. 1284) Padişah Hatun bu durumdan faydalanmasını bilir. Üvey kardeşi Soyurgatmış, Ahmed Teküder taraftarı olduğu gerekçesiyle mahkeme edilir. Çıkan karar Kirman ülkesinin

⁶ Sertkaya, P. (2011). *Türk Tarihinde Terkenler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.11

⁷ Sertkaya, P. (2011). *Türk Tarihinde Terkenler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, s. 122

Soyurgatmış ve Padişah Hatun tarafından ortaklaşa idare edilmesidir. Bu Padişah Hatun'u memnun etmez. Bu memnuniyetsizliğini de Argun Şah'a bildirir. Padişah Hatun'un bu davranışı Buka'yı rahatsız edecektir. Buka Padişah Hatun'u devletin merkezinden uzaklaştırmak niyetiyle Abaka'nın Anadolu'da bulunan oğlu Geyhatu ile evlendirir. "Ancak bu evlenme, yani bir kadının üvey oğlu ile evlendirilmesi (levirate) İslam kaidelerine aykırı olduğu halde Cengiz Han Yasası'na tamamıyla uygundu. Esasen hanedanın kurucu Barâk Hâcib'in İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte Müslüman bir hanedan olan Kutluhanlılar'ın gözde bir prensesi olan Padişâh Hatun'un, Müslüman olmayan Abaka Han ile evlenmesi de İslam kaidelerine aykırı düşmekle beraber devlet menfaatleri, İslam kaidelerinin üstünde tutulmuştu."⁸

Bu evliliği bir başka siyasi bir evlilik daha izleyecektir: Soyurgatmış'ın da Hülagü'nün torunu ve Fars Atabeği Âbiz Hatun'un kızı Gerduçin ile evlendirilmesi.

Geyhatu M. 1291 yılında İlhanlı tahtına oturdu. Padişah Hatun da bu vesile ile artık "Safvetü'd-dünyâ ve'd-dîn" unvanı ile Kutluğ Devletin yeni sultanı idi. Soyurgatmış azledildi. (M. 1291)

Padişah Hatun önceleri taht rakibi, üvey kardeşi Soyurgatmış'a iyi davranarak onu nâib tayin etti ise de bu ilişki yürümedi. Soyurgatmış zehirlenerek öldürüldü. (M. 1294)

Şehzade Baydu, sivil ve askerî erkânın desteği ile Geyhatu'nun üzerine yürüyecek ve Hemedan civarında yapılan savaşta Geyhatu'yu yenecektir. Muga'n'a kaçan Geyhatu (3 Cemâziyelevvel 694/ 21 Mart 1295), kısa sürede yakalanacak, 6 Cemâziyelevvel 694 (24 Mart 1295) te de idam edilecektir. Baydu Han'ın eşi Soyurgatmış'ın kızı Âlem Hatundur.⁹ Daha fazla direnmenin faydasız olduğunu gören Padişah Hatun, şehrin anahtarlarını yengesi Kerduçin'e yollarken söylediklerini tarihler şöyle kaydedecektir: "Ne vakte kadar can kaygısıyla mudara edeceğim, onun için teslim oldum, kazaya boyun eğiyorum".¹⁰ Padişah Hatun da yine aynı tarihte Baydu Han'ın emri ile eşi Geyhatu ile aynı sonu paylaşacaktır. İlhanlı tahtına oturan Baydu Han'ın ise saltanatı sadece bir yıl sürer.

Menâkıbü'l-Ârifin adlı eser Ulu Ârif Çelebi'ye intisab eden zamanın âlim ve mutasavvıflarından Ahmed Eflâkî tarafından Çelebi'nin emriyle kaleme alınmıştır... Bu eserde Eflâkî, Paşa (Pâdişah) Hatun'un Ulu Ârif Çelebi'nin müridi olduğundan, görüştüğlerinden ve Paşa Hatun'un Erzurum'da vefat ettiğinin Ârif Çelebi'ye yolculuk esnasında malum olduğundan bahseder. Ancak Padişah Hatun'un ölümü ile ilgili Eflâkî'nin verdiği bu bilgiler

⁸ : Gençtürk, C. Kirmân'da Saltanat Süren Kadın Bir Hükümdar: Savvetüddîn Padişâh Hatun, İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 3, sayı 1, s.66

⁹ Yuvalı, A. Geyhatu Han, İslam Ansiklopedisi, cilt: 14; s. 45, <http://www.islamansiklopedisi.info/>

¹⁰ تا چند بيم جان مارا كردن تسليم شدم نهم قضا را كردن Üçok, B. (1993), İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 128

tarihî gerçeklerle örtüşmez. Tarihler Padişah Hatun'un, Geyhatu'dan sonra İlhanlı tahtına çıkan Baydu Han'ın adamları tarafından 1295'te Kirman yakınlarında Kasr-ı Zer'de öldürüldüğünü ifade ederler. Şîrîn Beyânî ise onun, 1295 yılında, kardeşinin hanımı Kürdüçin Hâtûn'un emriyle, onun zindanında öldürüldüğünü ifade etmektedir.¹¹

Eflâkî şöyle anlatıyor:

“Yine zamanın ulularından, dünyanın meşhurlarından olan halifelerin örneği Bayburtlu Ahî Emîr şöyle rivayet etti: Gece ve gündüz bütün müridlerle birlikte bir bahçede sohbet etmiştik. Birkaç seyyah dost gelmişti. Birdenbire Çelebi hazretlerinin yalnız başına at üzerinde gelip selam verdiğini ve attan indiğini gördüm. Çelebi bir müddet sıkılmış bir vaziyette oturdu ve hiç kimse ile meşgul olmadı ve alttan alta sık sık bir şeyler söylüyordu, fakat ben anlamıyordum. İlerledim baş koyup latife yoluyla sıkılmasının sebebini sordum. Bunun üzerine o: “Benim sevgilim olan Keyhatu'nun karısı Paşa Hatun'dan kendisine yakışmayan bir hareket görüp incindim. Tam bir gazapla çıktım gittim.” dedi. Paşa Hatun Erzurum'daydı ve Mevlânâ hanedanının muhiplerindendi. Çelebi hazretlerini çok seviyordu ve onun toprağını öpmeyi canın kıblesi yapmıştı. O, Çelebi'nin Konya'ya gitmesine müsaade etmemişti. Bunun üzerine Sultan Veled hazretlerinden davetnameler gelmiş, fakat dönmek imkanı olmamıştı. Çelebi hazretleri üç gün üç gece iftar etmemişti. Sabahleyin herise istedi. Elini yemeğe uzatınca: “Yazık! Paşa Hatun öldü” deyip elini yemekten çekti ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Biz hayret içinde aciz kalmıştık ki o anda bir haberci içeri girip: “Hatun'un naibi geliyor” dedi. Naip attan indi, baş koyup Çelebi'ye bir mektup verdi. (Bu mektupta) Paşa Hatun yalvarıp özürler diliyor ve Çelebi'yi çağırıyordu. Çelebi hadden aşırı içlendi ve çok üzüldü sonra: “Yazık nazenin dost, yazık yeryüzünün hanımı” dedikten sonra şu beyitleri söyledi:

Yazıklar olsun! Yazıklar olsun! Yazıklar ki öyle bir ay, bir bulutun altında kayboldu

Ey gönlü uyumuş kimse, sen ebediyen kalmayan ülkeyi bir rüya bil

Şark ve garp ülkelerini elinde tutmuş farzetsen de mademki o mülk fanidir, o halde sen onu şimşek gibi farz et

Âhi dedi: “Ben o halin sırrını tekrar sordum. Çelebi: “Mektup gönderen bizim Paşa Hatun bu dünyadan göçtü ve gayıplara mensup olanların onun tabutunu götürdüklerini gördüm” dedi. Orda hazır bulunanlar hayrette kalıp eseflendiler ve Paşa Hatun'un ölüm tarihini yazdılar. Çelebi hemen ata binip hatunun naibinin refakatinde hareket etti. Biz de taziyet için Çelebi'yle birlikte gittik. Erzurum'a ulaştığımız gün Paşa Hatun'un ölümünün yedinci günü idi. Paşa Hatun'un bütün yakınları, Çelebi'yi karşıladılar. Ağlayıcılar mersiyeler söylediler. Çelebi Hazretleri, Paşa Hatun'un cenazesinin bulunduğu odaya girip büyük heyecanlar gösterdi. Paşa Hatun tahtın üzerinde uyumuş gibi yatıyordu. Onu kucaklayıp günahını affetti ve af dileyip şu rubaiyi söyledi:

Ecel kılıcına karşı bütün siperler hiçtir

Bu ululuk, bu gümüş ve altınlar hiçtir

Zamanın iyi ve kötüsüne baktım,

İyi olan iyiliktir, diğerleri hiçtir

¹¹ Beyânî, Ş. (2015). , Moğol Dönemi İran'ında Kadın, Çeviren: Mustafa Uyar. Ankara, Türk Tarih Kurumu, , s.9-10'dan aktaran: Özen, F. (2016) , İlhanlılar Devrinde Erzurum, *DTCF Dergisi*, 56,2, s. 279

Ve tekrar şu rubaiyi söyledi:

Ecel dermanı olmayan bir derttir. Şah ve vezir de onun fermanı altındadır.

Kirman mülkünü yiyen o sultan nerede! Bugün onu kurtlar (kirmân) yiyor

Paşa Hatun'un ölümünün kırkinci günü yemekli toplantıda şu rubaiyi söyledi:

Neşe arama, çünkü zamanın mahsulü gamdır

Her zerre Keykubat'ın ve Cem'in toprağındadır

Bütün emeller ve uzun ömrün bütün mahsulleri bir rüya, bir hayal, bir aldatma ve bir andır

Çelebi, aynı günde Konya'ya hareket etti."¹²

Padişah Hatun için söylenmiş bir methiye de şudur:

اگر صد بار دیگر داستان را
ز سر گیرند دوران جهان را
همایون پیکری فرخنده فالی
خجسته طالعی زیبا خصالی
بزيب و فرّ او بر تحت شاهي
نخواهد دید چشم پادشاهی¹³

Eğer devran-ı cihanın destanını

Yeniden yüz defa anlatmaya başlasalar

Hümayun görünüşlü uğurlu fallı

Beğenilmiş tali'li süslü hasletli

Ve süs ve haşmeti ile şahlık tahtında

Onun gibisini padişahlık gözü görmeyecektir.

Padişah Hatun- Erzurum Çifte Minareli Medrese- Havend Hatun

Erzurum'da bulunan Çifte Minareli Medresenin kitabesinin olmayışı yapılış tarihi ve bânisi hakkında çeşitli fikirler yürütülmesine sebep olur. İbrahim Hakkı Konyalı'nın görüşüne göre; XIII. yüzyılın son çeyreği ile XIV. yüzyılın başlarında ve muhtemelen İlhanlı hükümdarı Geyhatu (1291-1295)'nun eşi Hudavend Padişah Hatun tarafından yaptırılmıştır.¹⁴

Bazı tarihçiler tarihi diğer gerçeklere işaret ederek bu görüşe karşı çıkarlar:

“1. Padişah Hatun'un kullanmış “hudavend-i âlem” tabiri özel bir isim olmayıp unvandır... Oysa ... “Medrese-i Hand Hatun” ifadesindeki “Hund” veya “Hundi” sıfat veya unvan olmayıp isimdir.

2. İlhanlı hükümdarı Abaka (1265- 1282)'dan sonra Geyhatu ile evlenip, onunla birlikte Anadolu'ya giden Padişah Hatun'a Kirman'ın merkezi Sincan'ın elinden

¹² Ahmet Eflâkî (1986). Âriflerin Menkıbeleri 2, İstanbul, Çeviren: Tahsin Yazıcı, s. 292-294

¹³ Üçok, B. (1993). İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, s. 138

¹⁴ Konyalı, İ. H. (1960). Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi, İstanbul, s. 347

alınıp yerine Selçuklu ülkesinde bir ikta verildiği bilinmekle birlikte burasının Erzurum olduğuna dair hiç bir işaret yoktur. Eflâkî'nin Geyhatu'nun eşi Paşa Hatun'un Erzurumda vefat ettiğini haber vermesi tarihi gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Onun Baydu Han'a (1295) götürülürken yaylakta aniden odasına giren birkaç kişi tarafından öldürüldüğü ve kısa süre sonra mezarının Kirman'da annesi Türkan Hatun medresesine nakledildiği bilinmektedir.

3. Eserin Geyhatu'nun Anadolu genel valiliği esnasında (1285- 1291) inşasına başlandığı ancak Argun Han'ın (1284- 1295) ölümüyle ve Geyhatu'nun onun yerine geçmek üzere Anadolu'dan ayrılması ile yarım kaldığı akla gelebilir.¹⁵

...

Pervâne Mu'ineddin Süleyman'ın üvey kızı Havend Hatun (babası 2. Gıyaseddin Keyhüsrev, annesi Gürcü kraliçesi Rusudan'ın kızı Tamar olup sonradan İslamı benimseyerek Gürcü Hatun diye tanınmıştır.) adına yaptırdığı ancak ikiyüzlü politikasının ortaya çıkması ile bitmek üzere olan eserin olduğu gibi bırakılıp tamamlanamadığını, ... zira Abaka'nın Anadolu'da yarım milyon insanı öldürerek estirdiği terör havasının ardından Pervâne'yi katlettirmesi sonucu, kimsede inşaatı tamamlayacak cesaret bırakmadığını...¹⁶ ifade ederler.

“Padişah Hatun'un Erzurum Ulu Cami ile de bir ilgisi olduğu söylenir. Bir rivayete göre yapımı, bir söylentiye göre de onarımı sırasında büyük yardımı olmuştur.”¹⁷

Padişah Hatun- Tokat Selçuklu Hankâhı

“Tokat'ta Ali Paşa Câmîi'nin doğusunda bir Selçuklu Hankâhı harabesi bulunmaktadır. 687/ 1288 yılında yapıldığı kitabesinden anlaşılan bu binayı yine kitabeye göre Sultan II. Gıyaseddin Mesud hükümlerinde büyük melike Safvetü'd-dünyâ ve'd-dîn, Mimar Ebu's-Şems b. Hüseyin'e yaptırmıştır.”¹⁸ Safvetü'd-dünyâ ve'd-dîn, Kirman'daki Kutluğ Devletinin altıncı hükümdarı Melike Padişah Hatun'un unvanıdır.

Şair Sultan: Padişah Hatun

“Lale Hatun- Hasan Şah- İffetî (?)”

Padişah Hatun şiirlerinde Lale Hatun ve Hasan Şah mahlaslarını kullanır. Mehmed Zihni, Meşâhîrü'n-Nisâ'da¹⁹ Lala Hatun maddesinde; “Fars (İran) ehli kadınlarının meşhurlarından şanı yüce bir hakîm, yakıcı dilli bir şair olup Âteşgede'de yazılı olduğu üzere bir müddet Kirman hükümetinde bulunarak erkek gibi hükümdarlık etmiş, yüce şan ve ismetini

¹⁵ Gürbüz, O. (2004). Erzurum Çifte Minareli Medrese'nin Yapım Tarihi ve Bânisi Hakkında Yeni Bir Yaklaşım, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı 25, Erzurum, s.147

¹⁶ Gürbüz, O. (2004). Erzurum Çifte Minareli Medrese'nin Yapım Tarihi ve Bânisi Hakkında Yeni Bir Yaklaşım, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı 25, Erzurum, s. 158

¹⁷ Cunbur, M. (1996). Selçuklu Dönemi Kadın Hayratı, Erdem, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, sayı 26, Ankara, s. 617

¹⁸ Cunbur, M. (1996). Selçuklu Dönemi Kadın Hayratı, Erdem, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, sayı 26, Ankara, s. 617

¹⁹ Hacı Mehmed Zihni, (1982)Meşâhîrü'n-Nisâ, İstanbul, s.174, c.2, sadeleştiren: Bedreddin Çetiner, s. 174

eşsiz tabiatının, gönül çekici yaratılışının eseri olan aşağıdaki beyitleriyle âleme ilan etmiştir.”²⁰ der ve Lala Hatun’un şiiirlerinden örnekler verir.

Ancak aynı eserde²¹ Muhammed b. Hamîd’in kızı olup Kirman ülkesi sultanlarının altıncısından söz edilen “Padişah Hatun” maddesinde; “Karahıtaylılar devletindedir. Babası Muhammed de Sultan Kutbüddin adıyla bu devlete sultan olanlardır.

Padişah Hatun’un vasıfları Mir’âtü’l-Edvâr ve Nuhbe’de anlatılmıştır. Buna göre son derece güzel, hüsn-i hat sanatına aşına, mahir bir şair idi. Benzersiz Kur’an-ı Kerim’ler yazmıştır.

Babası, amcası olan Barak Hacib lakabıyla anılan Kutluğ Han’ın damadıdır ve onun vasiyetiyle öldüğünde onun yerine tahta geçmiştir. Padişah Hatun da Barak’ın kızının oğlu ve Keyhatu b. Abka b. Hülâgü el- Cengizî’nin hanımıdır. Kardeşi Sultan Celâleddin’i öldürüp yerine kraliçe olarak tahta geçti.

Kirman’da dört sene adil bir sultan oldu. Fakat “katil katlolunmaya mahkumdur” mefhumu hükmünce biraderinin kaniyla kısas olunarak 695/ 1296 yılında öldürülünce yerine kardeşi Muhammed Muzafferüddin padişah oldu”²²

“Karahıtaylardır. 620 tarihinden 705’e kadar Harzemşahların bir kolu olarak Kirman’da hükümlan olan sultanlardır. Kocası Celeleddin’in vefatından sonra yerine hükümdar olmuştur.”²³ der. Mehmed Zihni, Hasan Şah ve Lale Hatun mahlaslarıyla şiiirler yazan Padişah Hatun’u üç ayrı kişi olarak değerlendirir.

Ahmed Ali Han-ı Vezirî, Tarih-i Kirman’da (Tahran 1961) onun “İffeti” adıyla şiiirler yazdığını iddia etmiş ise de başka hiçbir tarihçi tarafından bu teyit edilmemiştir.²⁴

Padişah Hatun’a ait bugün elimizde bulunan 9 adet Farsça manzume vardır.²⁵ Bu manzumeler çalışmamızın sonuna eklenmiş, her birine bir manzume numarası verilmiştir. Padişah Hatun’un şiiirleri hakkında yorum yapılırken bu manzume numaraları söz konusu

²⁰ “Meşâhirü’n-Nisâ ehl-i Fûrs’den bir hâkime-i aliyetü’ş-şan ve şâire-i âteş-zebân olup Âteşgede’de muharrer olduğu üzere bir müddet Kırmân hükümetinde bulunarak reh-i hükümdârîde merdâne kadem basmış ve ulûvv-i şân ve ismetini eser-i tab’-ı dîlcûyâne ve Mütenebbî-pesendânesi olan ebyât-ı âtiyyesiyle âleme ilan etmiştir.” Mehmed Zihni, (1294/ 1878). Meşâhirü’n-Nisâ, İstanbul, c. 2, s. 175

²¹ Hacı Mehmed Zihni, (1982). Meşâhirü’n-Nisâ, sadeleştiren: Bedreddin Çetiner, İstanbul, s.174, c.1, s.448

²² “Bu hatunun evsâfı (Mir’âtü’l-Edvâr) nam tarihte ve Nuhbe’de tasrih olunmuştur ki ziba tal’at ve hüsn-i hatt-ı Yakutâne’de hoşnüvis-i kitâbet ve şâire-i pür mehâret idi. Bînazîr mesâhif-i şerîfe yazmışdır.” Mehmed Zihni, (1294/ 1878). Meşâhirü’n-Nisâ, İstanbul, c. 9, s. 397, Hacı Mehmed Zihni, (1982). Meşâhirü’n-Nisâ, sadeleştiren: Bedreddin Çetiner, İstanbul, s.174, c.1, s.448

²³ Hacı Mehmed.Zihni, (1982). Meşâhirü’n-Nisâ, sadeleştiren: Bedreddin Çetiner, İstanbul, c 1, s.138

²⁴ Üçok, B. (1993). İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, s. 137

²⁵ Üçok, B. (1993). İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, s. 133-136

edilecek, manzumelerin mısraları ise alfabetik olarak sırasıyla a, b, c, d, ... şeklinde harflerle gösterilecektir. Örneğin 1. manzumenin 2. mısrasından (1.b) şeklinde söz edilecektir.

Söz konusu manzumelerle ilgili olarak kafiye düzenleri şöyle ifade edilebilir:

1. aaxa
2. aaxa
3. aaxa
4. aaaa
5. abcbdb
6. aaxa
7. ab
8. aabbcb
9. abbb

Bu manzumelerde annesi Terken Hatun'dan (1.b), ayrılıklardan, gurbetten (1.d) bahseder.

Şeker kamışı ile sevgilinin dudağı arasında tat itibariyle bir bağ kurar, şeker kamışının çindeki lifli yapının, sevgilinin dudağına öykünmesini diye bilhassa konulduğunu (2.a, b, c, d) söyler.

Başındaki ismet perdesinin saba rüzgârının esintilerinin bile geçmesine izin vermeyeceğini belirtir. (4)

Hayır, işleri ile oldukça fazla uğraştığından (4.a) bahseder. İsmeti bir perdeye benzeterek, ismet perdesini de başörtüsünün altında bulunan bir taç olarak değerlendirir, bu taç saba rüzgârının esintilerine dahi engel olacak güçtedir. (4.b, c, d)

Kadınlığın başına bir iki arşın bez örtmekle olmayacağından, her başın da serdarlığa layık olamayacağından söz açar. (5.a,b) Kadınların başının, ismet ve insaniyet iplikleri ile örülmüş bir perde altında olması gerektiğini ifade eder. (7.a,b) Kendi padişah da olsa Allah karşısında ancak bir cariyedir. (9.c,d)

Sevgilinin dudağı; yakuta, ab-ı hayata, beni; miskle yazılmış bir yazıya, zulumat ülkesine benzetilir. (6.a,b,c,d)

Sevgilinin boyundan servi, aşktan şarap, gözyaşlarından ise inci olarak söz açar. (8)

1.

هر چند که فرزند الغ سلطانم
یا میوهٔ بستان دل ترکانم
میخندم از اقبال و سعادت لیکن
می‌گریم ازین غربت بی‌پایانم

Her ne kadar ulu sultanın çocuğu

Ve Terken'in gönül bahçesinin meyvesi olduğum için

İkbal ve saadetten görünüşte gülüyorsam da

Bu sonsuz gurbet yüzünden içim ağlıyor

2.

آن روز که در ازل نشانش کردند
آسایش جان بیدلانش کردند

دعوی لب نگار می‌کرد نبات
ز آن دو سه سیخ در دهانش کردند

Ezdelede onu vücuda getirmek istedikleri gün

Âşıkların ruhuna sükûnet vermek için yaratmışlardır

Nebat-ı şah (şeker kamışı) sevgilinin dudağı olduğunu iddia ederdi

Bu sebepten onun ağzına üç tıkaç tıkadılar

Sımtı'l-Ula'da bu manzumenin 3. mısraı farklıdır:

آن روز که در ازل نشانش کردند

آسایش جان بیدلانش کردند

دعوی لب چون شکرت کرد نبات

در مصر سه سیخ در دهانش کردند²⁶

3.

سیبی که ز دست تو نهانی رسدم
زو بوی حیات جاودانی رسدم
چون نار دلم بخندد از شادی آن
کر دستِ و کف تو دوستگانی رسدم

Senin elinden gizlice bana ulaşan elmadan

²⁶ Nâsireddîn Münşî Kirmânî, (1328). Sımtü'l-ulâ li'l-Hazreti'l-'ulyâ, der Târîh-i Karâhîtüyân-i Kirmân, Neşr. Abbâs İkbâl Âştîyânî, Tahran, s. 70

Ebebî hayatın kokusunu duyuyorum
 Senin elin ve avucundan bana dostluk hatırası geldiği için
 Duyduğum sevinçten gönlüm nar gibi açılır
 4.

من آن زخم که همه کار من نکوکاریست
 بزیر مقنعه من بسی کله داریست
 درون پرده عصمت که تکیه گاه منست
 مسافران صبارا گذر بدشواریست

Ben o kadının ki bütün işlerim hayır işleridir
 Benim başörtümün altında kuvvetli bir taç bulunmaktadır
 Benim sığınmış olduğum ismet perdesinin altından
 Saba rüzgarının yolcularının (esintilerinin) bile geçmesi mümkün değildir.

Bu manzumedeki 3 ve 4. mısralar başka çalışmalarda şöyledir:²⁷

من آن زخم که همه کار من نکوکاریست
 بزیر مقنعه من بسی کله داریست
 بهر که مقنعه بخشم از سرم کوید چه

جای مقنعه تاج هزار دناریست

“Ben o kadının ki bütün işlerim hayır işleridir
 Benim başörtümün altında kuvvetli bir taç bulunmaktadır
 Her kimseye başımdaki örtüden bir tane hediye etsem
 O bunun bin dinarlık bir taç olduğunu söyler”

Mehmed Zihni’de ise bu manzume daha farklı olarak şöyle kaydedilir:

من آن زخم که همه کار من نکوکاریست
 بزیر مقنعه من بسی کله داریست
 درون پرده عصمت که تکیه گاه منست
 مسافران صبارا گذر بدشواریست

²⁷ Nâsireddîn Münşî Kirmânî, Sımtü'l-u lâ, s. 70; Târîh-i Şâhî Karâhitâyân-i Kirmân, s. 76; Ali Han Vezîrî, Târîh-i Kirmân, C. I, s. 460; Hidayet Rızâ Kulîhân, Mecmau'l-Fusaha, C. I, s. 150; Ali Ekber-Müşîr Selimî, Zenân-i Sohenver, c. I, S. 57; Abbâs İkbâl, Târîh-i Moğol, S. 418. den Aktaran: GENÇTÜRK, C. Kirmân'da Saltanat Süren Kadın Bir Hükümdar: Savvetüddîn Padişâh Hatun, *İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 3, sayı 1, s. 78

"Her kimseye başımdaki örtüden bir tane hediye etsem
 O bunun bin dinarlık bir taç olduğunu söyler
 بهر که مقنعه بخشم از سرم کوید چه

جای مقنعه تاج هزار دناریست"

* *
 جمال سایه خود ز آن دریغ می دارم
 از آفتاب که او شهر کرد بازاریست
 نه هرزنی بدوگزر مقنعه است کد بانو
 نه هر سری بکلاهی سزای سر داریست
 اگر چه بر همه عالم من خداوندیست
 ولی بنزد خدا پیشه ام پرستاریست

28

Sımtı'l-Ulâ da ise şöyledir:

من آن زنم که همه کار من نکوکاریست	بزیر مقنعه من بسی کله داریست
درون پرده عصمت که تکیه گاه منست	مسافران صبارا گذر بدشواریست
نه هرزنی بدوگزر مقنعه است کد بانو	نه هر سری بکلاهی سزای سر داریست
بهر که مقنعه بخشم از سرم گوید	چه جای مقنعه تاج هزار دیناریست
من آن شهم ز نژاد شهان الغ سلطان	ز ما بر ند اگر در جهان جهان داریست

5.

نه هرزنی بدوگزر مقنعه است کد بانو
 نه هر سری بکلاهی سزای سر داریست
 بهر که مقنعه بخشم از سرم گوید
 چه جای مقنعه تاج هزار دیناریست
 من آن شهم ز نژاد شهان الغ سلطان
 ز ما بر ند اگر در جهان جهان داریست

Her kadın bir iki arşın bez örtmekle hanımefendi olmaz

Her baş da bir külah ile serdarlığa layık olmaz

Her kimseyi başımdaki örtüden bir tane hediye etsem

O bunun bin dinarlık bir taç olduğunu söyler

Ben uluğ sultan gibi padişahlar soyundan gelmiş bir şahım

Dünyada bir saltanat varsa o ancak bizim saltanatımızdır

5. manzumede ki 3. ve 4. mısralar başka çalışmalarda yoktur. Bu iki mısra 4. manzumenin 3. ve 4. mısraları olarak şu şekilde ifade edilmiştir:

نه هرزنی بدوگزر مقنعه است کد بانو
 نه هر سری بکلاهی سزای سر داریست

²⁸ Hacı Mehmed Zihni. (1982). Meşâhîrû'n-Nisâ, sadeleştiren: Bedreddin Çetiner, İstanbul, s.174

²⁹ Nâsireddîn Münşî Kirmânî. (1328). Sımtü'l-ulâ li'l-Hazreti'l-'ulyâ, der Târîh-i Karâhîtaiyân-i Kirmân, Neşr. Abbâs İkbâl Âştîyânî, Tahran, s.70-71

من آن شهـم ز نژاد شـهان الغ سلطان
زما برند آگر در جهان جهان داریست³⁰

6.

بر لعل که دید هرگز از مشک رقم
یا غالیه برنوش کجا کرد سیتیم
جانا اثر خال سیه بر لب تو
تاریکی و آب زندگان نیست بتمیم

Yakut üzerine miskten bir yazı kim görmüş?

Galiye hayat çeşmesine neden zulmetti?

Sevgilim dudağının üstündeki siyah ben

Karanlık ve ab-ı hayat, ikisi bir yerde toplanmış gibidir

7.

همیشه باد سرزن بزیر مقنعه
که تارو بود وی از عصمت و نکوکاریست

Bir kadının başı daima ismet ve insaniyet ipliklerinden örülmüş

Bir perde altında olsun

8.

من اکر توبه زمی کرده ام ای سروسهمی
توخود این توبه نکردی که مرا می ندهی
بس غصه که از چشمه نوش تور سید
تا دست من امروز بدوش تور سید
در کوش تو دانهای درمی بینم
آب چشمیم مگر بگوشی تور سید؟

Ben her ne kadar şarap içmeye tövbe ettiysem de ey servi boylu

Sen de şarap vermeye tövbe etmedin ya!

Bugün benim elim senin omuzuna değinceye kadar

Senin dudaklarının hasretinden neler çektim

Senin kulaklarındaki küpelerde inci taneleri görüyorum

Bunlar sakın benim gözyaşlarım olmasın

Bu manzume Mehmed Zihni'de şu şekildi ifade edilmiştir:

من اکر توبه زمی کرده ام ای سروسهمی
توخود این توبه نکردی که مرا می ندهی³¹

³⁰ Gençtürk, C. Kirmân'da Saltanat Süren Kadın Bir Hükümdar: Savvetüddîn Padişâh Hatun, *İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, s. 79'da bu manzumenin 3 ve 4. mısraları yoktur.

9.

جمال سایه خود ز آن دریغ می دارم
 از آفتاب که او شمر کرد بازاریست
 اگر چه بر همه عالم من خداوندیست
 ولی بنزد خدا پیشه ام پرستاریست

Serseri olan güneşten gölgemin güzelliğini korumak için
 İsmet perdesinin altında yaşıyorum
 Bütün âlemin idaresini kendi eline almış bir padişah isem de
 Allah indinde bir cariyeyim

Bu manzume de bazı kaynaklarda:

جمال سایه خود ز آن دریغ می دارم
 از آفتاب که او شمر کرد بازاریست
 درون پرده عصمت که تکیه گاه منست
 مسافران صبارا گذر بدشواریست

Benim sığınmış olduğum ismet perdesinin altından

Saba rüzgarının yolcularının (esintilerinin) bile geçmesi mümkün değildir.³²

şeklindedir.

Sonuç

Kutluk Devletinin hükümdar hanımlarından olan Padişah Hatun Müslüman Türk kadın hükümdarların kronolojik sıraya göre beşincisidir. Diğerleri sırasıyla şöyledir: İnanç Hatun, Sultan Raziye, Şecerü’-d-Dür, Terken Hatun.

Padişah Hatun şiirlerinde; Hasan Şah, Lale Hatun, bir tarih vesikasına göre de İffetî mahlaslarını kullanmıştır. H.654(M.1256) yılında dünyaya gelir. Kutluk Devleti hükümdarlarından Kutbüddin Muhammed’in kızıdır. Annesi Terken Hatun, Kutluğhanlılar devletinin dördüncü hükümdarıdır. İlhanlı Hükümdarı Abaka Han’la, onun ölümü ile de Argun Şah tarafından Abaka’nın Anadolu’da bulunan oğlu Geyhatu ile evlendirilmiştir.

Bugün elimizde Padişah Hatun’a ait olan 9 manzume vardır.

³¹ Hacı Mehmed Zihni. (1982). Meşâhîrü’n-Nisâ, İstanbul, s.174, c.2, sadeleştiren: Bedreddin Çetiner, s. 174

³² Begdilî, Âteşgede-i Âzer (Nîme-i Devvum), s. 446; Bahriye Üçok, İslam Devletlerinde Türk Nâibeler, s. 147; aynı müellif, Kırman’da Müslüman Kutlug Devletinde İki Kadın Hükümdar”, s. 97’den aktaran: Gençtürk, C. Kirmân’da Saltanat Süren Kadın Bir Hükümdar: Savvetüddin Padişah Hatun, İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 80

Günümüze değin yapılan çalışmalarla bir kısmı eserleriyle, hayat hikayeleriyle edebiyat tarihlerinde yer alabilen, bir kısmı ise hâlâ tarihi kayıtlarda, arşivlerde, şiir mecmualarında bilinmeği bekleyen pek çok kadın şairimizin daha olabileceğini söylemek mümkündür.

Kaynaklar

- Ahmet Eflâkî. (1986). *Âriflerin menkabeleri 2.* (Çeviren: Tahsin Yazıcı). İstanbul.
- Beyânî, Ş. (2015). *Moğol dönemi İran'ında kadın.* (Çeviren: Mustafa Uyar). Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Cunbur, M. (1996). *Selçuklu dönemi kadın hayratı, erdem.* Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, 26, Ankara.
- Gençtürk, C. (2016). Kutluhanlılar'da kadın bir nâibe: Kutlug Terken Hatun. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 97-112.
- Gençtürk, C. (?). Kirmân'da saltanat süren kadın bir hükümdar: Savvetüddîn Padişâh Hatun. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 65-82. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/aicusbed/issue/28306/288418>
- Gürbüz, O. (2004). Erzurum Çifte Minareli Medrese'nin yapım tarihi ve bânîsi hakkında yeni bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 145-160.
- Hacı Mehmed Zihni. (1294/ 1878). *Meşâhirü'n-Nisâ.* İstanbul.
- Hacı Mehmed Zihni. (1982) *Meşâhirü'n-Nisâ.* (Sadeleştiren: Bedreddin Çetiner). İstanbul.
- Konyalı, İ. H. (1960). *Abideleri ve kitabeleri ile Erzurum tarihi.* İstanbul.
- Nâsireddîn Münşî Kirmânî, (1328). Sımtü'l-ulâ li'l-Hazreti'l-'ulyâ, der Târîh-i Karâhitâyân-i Kirmân, Neşr. Abbâs İkbâl Âştîyânî, Tahran
- Özen, F. (2016). İlhanlılar devrinde Erzurum. *DTCF Dergisi*.
- Öztuna, Y. (1989). *İslam devletleri 1.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sertkaya, P. (2011). *Türk tarihinde terkenler.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Solmaz, S. ve Sertkaya, P. (2011). Kutluhanlı Hanedanlığı'nda terkenlik. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 301-316
- Üçok, B. (1993). *İslam devletlerinde Türk naibeler ve kadın hükümdarlar.* Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yuvalı, A. Geyhatu Han, İslam Ansiklopedisi, cilt: 14 <http://www.islamansiklopedisi.info/>

Extended Abstract

In this study, Padishah Khatun's (Padişah Hatun in Turkish) life story was explained, and the available information about her poems was given. Padishah Khatun was one of the female rulers of Khatun Kutluk State. She was born 654 AH (in the year of the Hijra) (1256 AD). She was the daughter of Kutbu'ddin Muhammad. Her mother, Terken Khatun, was the fourth ruler of the Kutluhanlılar state. Kutluhanlılar was a dynasty in Kirman that ruled between 1222 and 1328. The founder of the dynasty was Barak Han. Barak was the hajib (a court official in the early Muslim community) of the ruler of Karahitay, Gürhan. After the fall of Karahitaylar, he entered the service of Harizmshah Aladeddin Muhammad, where he had been sent as an ambassador previously. With his death, his son Gıyâseddin Pîrşâh settled in Iraq-i Acem (a name given by Ottomans to a place in present day Iran). Barak was then one of the favorite commanders of Gıyâseddin Pîrşâh. He was appointed as the Isfahan governor by

Gıyâseddin Pîrşâh in 1221. Barak took over Kirman and established the dynasty known as Kutluğhanlılar in 1222. Barak sent an ambassador to the Abbasid caliph, indicating that he was a Muslim. The caliph would give him the title of Kutluğ Sultan. Barak would then be known as Kutluğ Sultan, and the dynasty he founded would be called Kutluğhanlılar. In 1235, the Mongols captured Sistan, and Barak helped them. He died the same year. The sovereignty was taken over by Barak's nephew and son-in-law, Kutbuddin Muhammad (husband of Barak's daughter, Khan Türkan). However, Kutbuddin Muhammad had a hard time, as Mongols supported and enthroned Barak's son, Rukneddin Mubarak Hodja. Kutbuddin Muhammad took refuge in Ögedei, the Great Mongolian Khan. He took Kirman and the area of Nermeşîr from him. His complete sovereignty over Kirman was possible at the time of Mengü Khan. When Kutbuddin died in 655 AH (1257 AD), his wife Ismetü'd-dünyâ ve'd-dîn Kutluğ Terken Khatun was enthroned instead of his son, Haccâc, because his son was young. During the time of Kutluğ Terken Khatun — the wife of Kutbuddin Muhammad — (1257–1282), Kutluğhanlılar state was living its most prosperous period. Terken Khatun conquered the dominion in 655 AH (1257 AH) and ruled for twenty-five years (until 681 AH/1282 AD). Padishah Khatun's father was the son-in-law of Kutluğ Khan, known as Barak Hâjib, who was her uncle. When Barak died, based on his will, Padishah Khatun took over the throne. She was married with the Ilkhanid ruler Abaka Khan. After his death, she married Geyhatu, the son of Abaka in Anatolia; the marriage was arranged by Argun Shah. Padishah Khatun was a fair sultan in Kirman for four years. Padishah Khatun, one of the female rulers of Kutluk State, was chronologically the fifth Muslim Turkish female ruler. The others were as follows in the order given: İnanç Khatun, Sultan Raziye, Şecerü'-d-Dür, and Terken Khatun. History shows that Padishah Khatun was killed by the followers of Baydu Khan, who was the ruler of the Ilkhanids after Geyhatu, in 1295 near Kirman in Kasr-ı Zer. Some historians state that she was killed in 1295 by the order of his brother's wife, Kürdüçin Khatun, in her prison. When she was killed in 1295, her brother Muhammad Muzafferuddin became the sultan in her place.

In our study, first the period when Padishah Khatun lived, and the cultural and social events of the period were presented. Next, information about the life, upbringing and works of Padishah Khatun — a müzehhib (a person doing gilding), a calligrapher, and a poet — was given. There are 9 Persian poems of Padishah Khatun today that are available. These poems are given in the appendix of this study, and each is represented with a poem number. The poems of Padishah Khatun are interpreted by referring to these poem numbers and the verses of the poems are shown in alphabetical order with letters a, b, c, d, ... respectively. For example, the second verse of the first poem is referred to as "1.b."

The fact that the poems of Padishah Khatun are discussed in literary collections of biographies and literary histories indicates that they are both adopted and read by the general public. Considering Padishah Khatun's poems, it is difficult to say that she attempted to create a different female language. Padishah Khatun wrote poems as she liked. She wrote like a sultan. She used the nicknames of Lale Khatun, Hasan Shah or İffetî in her poems according to the literary histories. Writing poems by using a nickname or a pseudonym is in line with the tradition of poetry. However, when her poems are examined, it will be seen that these poems were not written by a pseudo/borrowed heart, that they reflected a feminine discourse, and that they were rather like written by a sultan.

Discussing the biographies of poetesses also means to discuss the difficulties of living as a woman and trying to advance in a certain field. The condition becomes even more interesting when this poet lady is a sultan. Certainly, many poetesses have been and will be the subject of a great deal of individual studies. It is also possible to introduce life stories by making them subjects of novels and movies. Finding the works belonging to the past periods and making them intelligible and understandable are of great importance for our history, our culture, and our literary world. It is possible to say that there are many poetesses - some of which are found in literary history with their works and life stories, and some of which may still be waiting to be discovered in historical records, archives and poetry magazines.

The poetess Sappho, who lived in the 6th century BC, said in a poem: "We know one thing / Death is a bad thing; / See, it is evident in gods; if death were a good thing, would not the gods die first?" The pages of history bear witness to many women immortalized by what they have produced, as long as they are discussed.